

1 Ciężar dowodu

1.1 Jakie zasady obowiązują w odniesieniu do ciężaru dowodu?

Ciężar dowodu wynika z tzw. obowiązku przedstawienia zarzutu i jest zasadniczo określony w przepisie prawnym, na podstawie którego można dochodzić określonego prawa przed sądem; w szczególności jest to zbiór okoliczności faktycznych, które należy ustalić w konkretnej sprawie. Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że każda strona ma obowiązek przedstawienia dowodów na poparcie swoich twierdzeń, który określa się mianem „ciężaru dowodu”. Co do zasady ciężar dowodu spoczywa na każdym, kto powołuje się na fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy.

Wszystkie strony muszą wywiązać się – w odpowiednim zakresie – z obowiązku przedstawienia zarzutów i udowodnienia swoich twierdzeń. Jeżeli fakty, na które powołuje się strona, oraz proponowane dowody są niekompletne, sąd ma obowiązek pouczyć o tym stronę.

Jeżeli sąd uzna, że fakty, na które powołuje się jedna ze stron, nie zostały udowodnione w postępowaniu procesowym, musi pouczyć stronę o obowiązku przedstawienia dowodów na poparcie wszystkich twierdzeń oraz o tym, że w przypadku uchybienia temu obowiązkowi strona może przegrać sprawę. Sąd ma jednak obowiązek pouczyć o tym stronę wyłącznie podczas rozprawy, a nie w pismach sądowych doręczanych stronom (np. w wezwaniu do stawienia się przed sądem).

1.2 Czy obowiązują zasady, które wyłączają konieczność dowodzenia niektórych faktów? W jakich przypadkach? Czy możliwe jest przedstawienie dowodu w celu obalenia szczególnego domniemania prawnego?

Dowodu nie wymagają fakty powszechnie znane (tj. fakty znane dużej grupie osób w konkretnym miejscu i w konkretnym czasie) lub znane sądowi urzędowo, jak również przepisy opublikowane lub ogłoszone w dzienniku urzędowym Republiki Czeskiej (Sbírka zákonů). Sąd może ustalić treść przepisów prawa obcego, badając je samodzielnie, zasięgając opinii Ministra Sprawiedliwości na wniosek sądu lub zasięgając opinii biegłego bądź występując w wnioskiem o pomoc prawną na mocy umów międzynarodowych. Wszystkie te fakty można obalić, składając wniosek dowodowy.

W przepisach można ustanowić domniemania dotyczące określonych kategorii faktów. Istnieją domniemania wzruszalne, które można obalić dowodem przeciwnym, oraz stanowiące wyjątek domniemania niewzruszalne, których nie można obalić takim dowodem. W przypadku domniemania wzruszalnego sąd uznaje dany fakt za udowodniony, jeżeli w toku postępowania żadna ze stron nie przedstawi dowodów obalających domniemanie, a zatem dowodzących faktów przeciwnych. W przypadku niektórych domniemań wzruszalnych dowód przeciwny można przedstawić wyłącznie w terminie ustawowym.

Sąd jest związany orzeczeniami właściwych organów o stwierdzeniu popełnienia przestępstwa, wykroczenia lub innego naruszenia prawa administracyjnego, które podlegają karze na mocy przepisów szczególnych, a także orzeczeniami stwierdzającymi, kto popełnił dany czyn. Sąd jest również związany orzeczeniami dotyczącymi stanu cywilnego. Sąd nie jest jednak związany orzeczeniem stwierdzającym popełnienie przestępstwa lub orzeczeniem stwierdzającym, kto popełnił dany czyn, jeżeli orzeczenie wydano w toku postępowania przyspieszonego prowadzonego na miejscu zdarzenia. Żadne inne orzeczenia wydane w postępowaniu karnym ani decyzje stwierdzające naruszenie przepisów prawa administracyjnego nie są wiążące dla sądu.

Szczególny rodzaj domniemania wzruszalnego dotyczy twierdzeń strony, jakoby była ona bezpośrednio lub pośrednio dyskryminowana ze względu na płeć, rasę, wyznanie lub z innych przyczyn. Ciężar dowodu spoczywa wówczas na stronie przeciwnej, która musi udowodnić, że strona nie padła ofiarą dyskryminacji.

Dokumenty wydane przez sądy Republiki Czeskiej lub inne organy państwowe w ramach ich właściwości oraz dokumenty uznane za urzędowe na mocy przepisów potwierdzają, że w braku dowodów przeciwnych stanowią one zarządzenie lub oświadczenie organu, który wydał dany dokument, oraz potwierdzają prawdziwość faktów w nich poświadczonych lub potwierdzonych. W przypadku udowadniania faktów za pomocą dokumentów urzędowych ciężar dowodu spoczywa na stronie, która pragnie zaprzeczyć prawdziwości takich dokumentów. W przypadku wykorzystywania dokumentów prywatnych ciężar dowodu spoczywa natomiast na stronie, która się na nie powołuje. Jeżeli strona udowadnia twierdzenie za pomocą dokumentu prywatnego, a strona przeciwna zaprzeczy jego prawdziwości lub prawidłowości, ciężar dowodu przechodzi z powrotem na stronę postępowania, która przedstawiła ten dowód, i musi ona następnie udowodnić swoje twierdzenia w inny sposób.

Co do zasady zbieżne twierdzenia stron nie wymagają dowodu, a sąd uznaje je za swoje ustalenia.

1.3 Do jakiego stopnia sąd musi być przekonany o fakcie, aby oprzeć orzeczenie na istnieniu tego faktu?

W postępowaniu sądowym stosuje się zasadę swobodnej oceny dowodów, tj. w przepisach nie wyznaczono dla sądu konkretnych terminów na uznanie faktu za udowodniony bądź nie. Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że „sąd dokonuje swobodnej oceny dowodów, oceniając każdy dowód oddzielnie oraz wszystkie dowody łącznie z punktu widzenia wzajemnych zależności między nimi; sąd należyście uwzględni wszystkie elementy mające istotne znaczenie dla sprawy, w tym fakty powołane przez strony”.

Sąd wydaje orzeczenie w oparciu o dokonane ustalenia. Pod pojęciem ustaleń rozumiane są fakty, co do których sąd nie powziął żadnych umotywowanych ani uzasadnionych wątpliwości.

Co do zasady jeżeli ocena dowodów doprowadzi do wniosku, że nie można potwierdzić ani zaprzeczyć prawdziwości twierdzenia, orzeczenie będzie niekorzystne dla strony, na której spoczywał ciężar udowodnienia prawdziwości twierdzeń.

2 Postępowanie dowodowe

2.1 Czy dowód przeprowadza się zawsze na podstawie wniosku strony czy sędzia w niektórych przypadkach może również przeprowadzić dowód z urzędu?

W postępowaniu procesowym sąd co do zasady przeprowadza dowody wyłącznie na wniosek stron. Sąd może jednak postanowić o nieprzeprowadzeniu określonych dowodów, w szczególności jeżeli uzna dany fakt za udowodniony. Sąd może również przeprowadzić dowód niebędący przedmiotem wniosku stron, jeżeli jest to konieczne do ustalenia faktów oraz wynika z akt sprawy. Jeżeli strony nie przedstawiają dowodów na poparcie swoich twierdzeń, sąd opiera swoją ocenę faktów na przeprowadzonych dowodach. Sąd może również uznać zbieżne twierdzenia stron za swoje ustalenia.

Z kolei w postępowaniu nieprocesowym, tj. w sprawach, w których sąd może wszcząć postępowanie z urzędu, jak również w niektórych innych rodzajach postępowań, w celu ustalenia faktów sąd musi również przeprowadzić dowody niebędące przedmiotem wniosku stron.

2.2 Co się dzieje po przyjęciu wniosku dotyczącego przeprowadzenia dowodu?

Sąd przeprowadza dowód na rozprawie. W uzasadnionych przypadkach sąd może zwrócić się do innego sądu o przeprowadzenie dowodu lub przewodniczący składu orzekającego upoważniony przez członków składu orzekającego może przeprowadzić dowód poza rozprawą (zależy to również od

rodzaju dowodu itd.). Strony mają prawo być obecne przy przeprowadzaniu dowodu. Wyniki przeprowadzonego dowodu należy zawsze podać do wiadomości po zakończeniu rozprawy. Strony mają prawo do przedstawienia uwag na temat każdego przeprowadzonego dowodu.

2.3 W jakich przypadkach sąd odrzuci wniosek dowodowy strony?

Zależy to od sądu, który przeprowadza dowód. Postanowienie sądu o nieprzeprowadzeniu wnioskowanej czynności dowodowej musi być należycie uzasadnione. Co do zasady sąd nie przeprowadzi dowodu, który w jego opinii nie pomoże w wyjaśnieniu sprawy (tj. aby zapobiec niepotrzebnemu przeprowadzaniu dowodu), ani dowodu, który wymagałby poniesienia nieproporcjonalnych do wartości przedmiotu sporu wydatków, lub w przypadku braku możliwości ustalenia wartości przedmiotu sporu. Aby sąd mógł jednoznacznie ocenić, jakie dowody należy przeprowadzić, strony mają obowiązek złożyć wnioski dowodowe, tj. wskazać imiona i nazwiska świadków oraz podać ich inne dane osobowe, a także wskazać twierdzenia, w przedmiocie których świadek proponowany przez stronę będzie składał zeznania. Strony mają również obowiązek wskazania dowodów z dokumentów lub określenia przedmiotu opinii biegłego.

2.4 Jakie wyróżnia się środki dowodowe?

Jako dowód można wykorzystać wszystkie środki służące ustaleniu okoliczności faktycznych sprawy. Obejmują one w szczególności przesłuchanie świadków, opinie biegłego, sprawozdania i oświadczenia organów oraz osób fizycznych i prawnych, akty notarialne i protokoły komorników sądowych oraz inne dokumenty, oględziny i przesłuchanie stron.

2.5 Jakie metody stosuje się w celu uzyskania dowodów ze świadków i czym się one różnią od środków uzyskiwania dowodów z biegłych? Jakiej obowiązują zasady w odniesieniu do składania dowodów pisemnych i ekspertyz/opinii biegłych?

Każda osoba fizyczna niebędąca stroną postępowania ma obowiązek stawić się przed sądem na wezwanie i złożyć zeznania w charakterze świadka. Świadek składa zeznania dotyczące swoich doświadczeń i obserwacji. Ma obowiązek mówienia prawdy i niezatajania żadnych faktów. Świadców mają prawo do odmowy złożenia zeznań wyłącznie wówczas, gdy ich złożenie naraziłoby świadków lub ich bliskich na ryzyko odpowiedzialności karnej; sąd rozstrzyga, czy powody odmowy złożenia zeznań są uzasadnione. Na początku przesłuchania sąd ustala tożsamość świadka oraz okoliczności mogące wpłynąć na jego wiarygodność. Świadców należy również pouczyć o wadze składanych zeznań, o ich prawach i obowiązkach oraz o odpowiedzialności karnej za założenie fałszywych zeznań. Przewodniczący składu orzekającego zwraca się do świadka o opisanie wszystkiego, co mu wiadomo na temat sprawy. Sędzia zadaje następnie pytania niezbędne do uzupełnienia i wyjaśnienia zeznań. Pytania mogą również zadawać członkowie składu orzekającego oraz – za zgodą przewodniczącego składu orzekającego – strony i biegli.

Przeprowadzanie dowodu za pośrednictwem biegłych ma inny charakter, głównie dlatego, że w większości przypadków biegli sporządzają opinię, a następnie zazwyczaj przedstawiają ustne wyjaśnienia dotyczące sporządzonej opinii. Dowód z opinii biegłego przeprowadza się wówczas, gdy jest to konieczne do oceny okoliczności wymagających wiedzy eksperckiej biegłego. Opinia biegłego składa się z trzech części: ustaleń, w których biegły opisuje okoliczności, które zbadał; opinii zawierającej ocenę biegłego (wniosków biegłego) oraz klauzuli biegłego. Co do zasady biegli odpowiadają na konkretne pytania sformułowane przez sąd, chyba że opinia podlega wymogom ustawowym (w szczególności w obszarze prawa spółek). Biegłych powołuje sąd z listy biegłych i tłumaczy ustnych [prowadzonej przez sądy regionalne (*krajské soudy*)]. Biegli mają prawo do otrzymania wynagrodzenia za sporządzenie oceny lub opinii biegłego, jeżeli odpowiednie przepisy tak stanowią.

Przewodniczący składu orzekającego może nakazać stronie lub innej osobie stawienie się przed biegłym, okazanie mu koniecznych przedmiotów, przedstawienie koniecznych wyjaśnień, poddanie się badaniu lekarskiemu lub badaniu krwi bądź dokonanie lub poddanie się określonej czynności, jeżeli jest to konieczne do wydania opinii biegłego.

Opinię biegłego może również przedstawić strona postępowania. Jeżeli opinia biegłego przedstawiona przez stronę postępowania zawiera wszystkie elementy ustawowe oraz klauzulę biegłego zawierającą oświadczenie, że jest on świadomy konsekwencji wydania opinii umyślnie niezgodnej z prawdą, dowód przeprowadza się w taki sposób, jakby była to opinia biegłego zlecona przez sąd. Sąd umożliwia biegłemu, do którego jedna ze stron zwróciła się o wydanie opinii, zapoznanie się z aktami sprawy lub w inny sposób zaznajomienie się z informacjami niezbędnymi do sporządzenia opinii.

Świadców zeznają co do faktów, których byli naoczni obserwatorami, natomiast biegli wydają opinie wyłącznie w kwestiach, w których ocena faktów zależy od konkretnej wiedzy eksperckiej. Wnioski biegłego nie podlegają ocenie sądu co do ich poprawności; sąd ocenia natomiast, na ile opinia jest przekonująca pod względem jej kompletności w odniesieniu do ustalonych wymogów, wewnętrznej spójności oraz zgodności z innymi przeprowadzonymi dowodami.

Przeprowadzenie dowodu z dokumentu polega na odczytaniu dokumentu lub jego części lub podaniu jego treści do wiadomości przez przewodniczącego składu orzekającego podczas rozprawy. Przewodniczący składu orzekającego może nakazać stronie będącej w posiadaniu dokumentu, z którego konieczne jest przeprowadzenie dowodu, przedstawienie tego dokumentu lub może uzyskać ten dokument od innego sądu, organu lub od innej osoby prawnej.

2.6 Czy istnieją silniejsze i słabsze środki dowodowe?

Nie ma hierarchii stosowanych metod, chociaż niektóre środki dowodowe można stosować wyłącznie wówczas, gdy przeprowadzenie dowodów przewidzianych w przepisach stanie się niemożliwe (co do zasady w przypadku różnych dokumentów, w odniesieniu do których zastrzeżono formę pisemną pod rygorem nieważności, można zastosować inne środki dowodowe, np. przesłuchanie świadków, wyłącznie w określonych sytuacjach, na przykład w przypadku zniszczenia dokumentów). W postępowaniu procesowym sąd może zarządzić przeprowadzenie dowodu z przesłuchania strony w zakresie jej twierdzeń wyłącznie wówczas, gdy spornego faktu nie można udowodnić za pomocą innych środków (z wyjątkiem zgody na przesłuchanie). Pozostałe dowody mają zatem charakter nadrzędny.

2.7 Czy udowodnienie określonych faktów wymaga oznaczonych środków dowodowych?

W niektórych przypadkach przepisy mogą przewidywać, które dowody należy przeprowadzić w danej sprawie (np. w postępowaniu dotyczącym zgody na zawarcie związku małżeńskiego należy przesłuchać oboje nupturientów).

Pewne fakty można udowodnić wyłącznie w określony sposób, np. nakaz zapłaty na podstawie weksla lub czeku może zostać wydany wyłącznie po okazaniu oryginału weksla, postanowienia o umorzeniu weksla lub innego dokumentu; zarządzenie wykonania orzeczenia może nastąpić wyłącznie po okazaniu prawomocnego orzeczenia lub tytułu wykonawczego itp.).

Do powstania określonych obowiązków lub praw rzeczowych (zwłaszcza w odniesieniu do nieruchomości) prawo wymaga zawarcia umowy na piśmie, co z kolei determinuje metodę przeprowadzenia dowodu.

2.8 Czy świadkowie są zobowiązani przepisami prawa do zeznawania?

Tak, każdy ma obowiązek prawny stawiennictwa przed sądem na wezwanie i złożenia zeznań w charakterze świadka; świadkowie nie mogą być reprezentowani przez żadną inną osobę. Świadców, którzy wywiążą się z obowiązku złożenia zeznań, są uprawnieni do otrzymania zwrotu wydatków pieniężnych i wynagrodzenia za utratę zarobku.

2.9 W jakich przypadkach mogą odmówić składania zeznań?

Świadców mają prawo do odmowy złożenia zeznań wówczas, gdy ich złożenie naraziłoby świadków lub ich bliskich na ryzyko odpowiedzialności karnej; sąd rozstrzyga, czy powody odmowy złożenia zeznań są uzasadnione. Sąd ma również obowiązek uszanować ustawowy obowiązek świadków dotyczący zachowania poufności informacji niejawnych chronionych na mocy przepisów szczególnych lub innych obowiązków zachowania poufności przewidzianych

w przepisach lub uznanych przez państwo (np. faktów zawartych w dokumentacji medycznej pacjenta, objętych tajemnicą lekarską, tajemnicą bankową itp.). W tych przypadkach osobę można przesłuchać wyłącznie wówczas, gdy przesłuchiwany został zwolniony z tego obowiązku przez właściwy organ lub osobę, w której interesie ustanowiono ten obowiązek.

2.10 Czy osoba, która odmawia złożenia zeznań, może być ukarana lub zmuszona do zeznawania?

Wywiązanie się przez świadka z obowiązku stawieństwa można wyegzekwować poprzez jego przymusowe doprowadzenie do sądu przez policję Republiki Czeskiej lub – w wyjątkowych przypadkach – przez nałożenie grzywny.

2.11 Czy przewiduje się, że od niektórych osób nie można uzyskać dowodów?

Co do zasady nie ma żadnej kategorii osób, których nie można wezwać do złożenia zeznań; przewidziano jednak pewne rodzaje faktów, w których przedmiocie określone osoby nie mogą składać zeznań (zob. pyt. 2.9).

2.12 Jaką rolę odgrywa sędzia i strony w przesłuchaniu świadka? W jakich warunkach można przesłuchać świadka w trybie wideokonferencji lub za pośrednictwem innych środków technicznych?

Wyłącznie sędzia (przewodniczący składu orzekającego) jest uprawniony do przesłuchania świadka i to on prowadzi przesłuchanie. Pozostali członkowie składu orzekającego oraz inne strony lub biegli mogą zadawać świadkowi dalsze pytania wyłącznie za zgodą przewodniczącego składu orzekającego; przewodniczący składu orzekającego może odrzucić konkretne pytanie, jeżeli jest to na przykład pytanie sugerujące, podstępne, niewłaściwe lub bezużyteczne.

Wykorzystywanie nowoczesnych technologii (w tym wideokonferencji) umożliwiających przesłuchanie świadka na odległość jest obecnie dopuszczalne w sądach wyposażonych w niezbędne urządzenia techniczne.

3 Ocena dowodów

3.1 Czy istnieją ograniczenia nałożone na sąd dotyczące uwzględniania przez sąd w orzeczeniu dowodów, które zostały zebrane przez stronę niezgodnie z prawem?

Tak. Jeżeli strona przedstawia na poparcie swoich twierdzeń dowody, które uzyskała lub zgromadziła z naruszeniem powszechnie obowiązujących przepisów, oraz jeżeli uzyskanie lub zgromadzenie dowodów wiązało się z naruszeniem praw innej osoby fizycznej lub prawnej, sąd nie przeprowadza takiego dowodu ze względu na jego niedopuszczalność.

3.2 Czy moje oświadczenie, jako strony w sprawie, uznaje się za dowód?

Sąd może zarządzić przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron, jeżeli spornego faktu nie można udowodnić w inny sposób, oraz za zgodą strony, która ma zostać przesłuchana. Zasada ta nie ma zastosowania w postępowaniu nieprocesowym, tj. w postępowaniu, które sąd może wszcząć z urzędu (zob. pkt 2.1), oraz w postępowaniu rozwodowym lub w postępowaniu w przedmiocie rozwiązania, stwierdzenia nieważności lub ustalenia nieistnienia związku partnerskiego. Za środek dowodowy uznaje się wyłącznie przesłuchanie stron, które sąd zarządził odrębnie jako dowód w postępowaniu w celu udowodnienia podnoszonych faktów.

4 Czy zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia o przeprowadzaniu dowodów dane państwo członkowskie wskazało inne organy, które są właściwe do przeprowadzania dowodów do celów postępowania sądowego w sprawach cywilnych lub handlowych na podstawie tego rozporządzenia? Jeżeli tak, to w jakim postępowaniu są one właściwe do przeprowadzenia dowodu? Czy mogą one tylko wnioskować o przeprowadzenie dowodu, czy również udzielać pomocy w przeprowadzeniu dowodu na podstawie wniosku złożonego przez inne państwo członkowskie? Zob. również informacje przekazane zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia o przeprowadzaniu dowodów.

W Republice Czeskiej nie ma takich organów.

Ostatnia aktualizacja: 14/04/2023

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.